

In memoriam Vilniaus universiteto matematikams

Henrikas JASIŪNAS, Vitolda VERIKAITĖ (VU)

el. paštas: henrikas.jasiunas@mif.vu.lt, vita.verikaite@maf.vu.lt

Vilniaus universiteto 400-ųjų metų jubiliejaus metu buvo pagerbti Senojo Vilniaus universiteto profesoriai, surasti ir tvarkyti jų kapai.

2004 m. švęsdami Vilniaus universiteto 425 metų sukaktį, norime pagerbti visus mums žinomus matematikus. Norime, kad ši tradicija, pradėta prieš 25 metus, būtų tęsiama.

Matematikos raidą Senajame Vilniaus universitete tyrinėjo Lietuvos matematikų patriarchas prof. Zigmas Žemaitis (1884–1969) [1–4], Bogdanas Chmielevskis (1913–1980), kuris šia tema 1971 m. apgynė fizikos-matematikos mokslų kandidato disertaciją [5].

Pluoštą darbų paskelbė matematikos daktaras Evaldas Gečiauskas [6–8]. Prof. Vytautas Paulauskas (1910–1991) rašė apie matematikos būklę Vilniaus Stepono Batoro universitete [9].

Daug medžiagos apie profesorius matematikus yra Vilniaus universiteto istorijos tritomyje [14–16].

Čia minėsime tik tuos Senojo Vilniaus universiteto matematikos profesorius, kurių kapus žinome ir lankome. Kitus vėlesnių laikų ir dabarties asmenis pateiksime pagerbdami jų nuopelnus matematikos mokslui ir matematikų ugdymui.

Prof. Pranciškus Ksaveras Norvaiša (1742–1819). Gimė netoli Adučiškio. Mokėsi Vilniaus universitete. 1783 m. paskirtas Aukštosios matematikos katedros vedėju. Dėstydamas aukštąją matematiką, rėmėsi Dekarto, Niutono, Makloreno ir daugelio kitų matematikų darbais. P.K. Norvaiša buvo žymiausias XVIII a. pabaigos ir XIX a. pradžios matematikas. Jis išugdė būrį talentingų mokinių: T. Kundzičių, Z. Niemčevskį, M. Tomašauską, T. Žickį, L. Stuoką–Gucevičių ir kt. Palaidotas Bernardinų kapinių kolumbariume.

Prof. Tadas Kundzičius (1747–1829). Gimė Krinčine Pasvalio rajone. Dėstė elementariąją matematiką, taikomąją matematiką ir mechaniką. Jis pirmasis Taikomosios matematikos katedros vedėjas (1783 m.). Žymus gynybinių statinių specialistas. Palaidotas Bernardinų kapinių koplyčios požemyje.

Prof. Tomas Žickis (1762–1839). 1808–1817 m. Grynosios aukštosios matematikos katedros vedėjas. Palaidotas Rasų kapinėse. Paminklo autorius J. Andriuškevičius.

1781 m. matematikos ir astronomijos profesoriumi tapo **Janas Sniadeckis** (1756–1830). Žymiausias Lietuvos Vyriausiosios mokyklos mokslininkas. Napaliono karų metu išsaugojo universiteto turtą ir biblioteką, rūpinosi tikslųjų bei gamtos mokslų vystymu. 1807–1815 m. Universiteto rektorius. Palaidotas Jašiūnų kapinėse.

Prof. Zacharijus Niemčevskis (1766–1820). Gimė Žemaitijoje – Vainute. Jis vienas žymiausių P.K. Norvaišos mokinių. Dėstė diferencialinių ir integralinių skaičiavimą, variacinių skaičiavimą bei teorinę mechaniką pagal moderniausius prancūzų vadovėlius. 1817–1820 m. – Fizikos-matematikos fakulteto dekanas. Palaidotas Bernardinų kapinėse.

1817 m. vietoje išėjusio į pensiją prof. T. Žickio, buvo pakviestas Universiteto auklėtinis **Mykolas Polinskis–Pelka** (1784–1848). Kilęs iš Naugarduko. Skaitė algebros, geometrijos ir teorinės mechanikos paskaitas. 1819 m. buvo išrinktas Taikomosios matematikos profesoriumi. Palaidotas Bernardinų kapinėse.

1826–1831 m. Grynosios matematikos katedrai vadovavo **prof. Antanas Virvičius** (1791–1865). Kražių kolegijos rektorius. Vilniaus universitete dėstė diferencialinių ir integralinių skaičiavimą. Išleido analizinės geometrijos ir kitus matematikos vadovėlius gimnazijų aukštesnėms klasėms. Spėjama, kad palaidotas šalia žmonos Rasų kapinėse.

Prof. Zigmantas Revkovskis (1807–1893). Jis laikomas tikimybių teorijos dėstyimo pradininku Vilniaus universitete. Palaidotas Rasų kapinėse.

Prof. Viktor Stanevič (1866–1932). 1921–1922 m. Universiteto rektorius. Paskelbė darbų iš skaičių teorijos. Palaidotas Rasų kapinėse [2].

Prof. Antoni Zygmund (1900–1992). Profesorių labiausiai išgarsino 1935 m. išleista monografija anglų kalba „Trigonometrical series“ [9], 1939 m. išversta į rusų kalbą. Karo metais išvyko iš Lietuvos. Gyveno ir mirė JAV.

Prof. Juzef Marcinkevič (1910–1941) paskelbė 55 mokslo darbus iš įvairių matematikos sričių. Jo darbų rinkinį Lietuvos matematikų muziejus gavo iš Varšuvos lietuvių bičiulio dr. Jono Butkevičiaus. Jusef Marcinkevič sušaudytas kaip rusų belaisvis Katynėje.

Prof. Viktoras Biržiška (1886 02 23–1964 01 27). Kauno (VDU) ir Vilniaus universitetų profesorius. Matematinės analizės katedros vedėjas. Pagrindinių kursų matematikams lektorius. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Palaidotas Čikagoje.

Pirmasis kvalifikuotas lietuvių algebristas **Gerardas Žilinskas** (1911 02 23–1968 09 30). Doktoratą 1939 m. igijo Mančesterio Viktorijos universitete. Vilniaus universiteto Bendrosios matematikos katedros vedėjas (1945–1960). Palaidotas Antakalnio kapinėse.

Lietuvos matematikų patriarchas **prof. Zigmantas Žemaitis** (1884 11 08–1969 06 24). Aukštųjų kursų 1919 m. Kaune organizatorius ir vadovas. VDU Matematikos-gamtos fakulteto dekanas (1922–1940), Vilniaus universiteto rektorius (1946–1948), Matematinės analizės katedros vedėjas (1944–1964). Profesoriaus vardu pavadinta Švenčionių gimnazija, Matematikos ir informatikos fakulteto auditorija. 1986 m. jo garbei sukurtas medalis „Zigmantas Žemaitis“. Projekto autorius H. Jasiūnas, skulptorius A. Žukauskas. Prof. Z. Žemaitis palaidotas Rasų kapinėse.

Vyr. dėstytojas Pranas Žemaitis (1905 09 20–1972 02 13). Gimė Salų dvare kumečių šeimoje. Dirbo ir studijavo 1930–1940 m. Vilniaus Stepono Batoro universitete. 1944–1967 m. dirbo Fizikos matematikos bei Matematikos ir mechanikos fakultetuose. Kartu su doc. P. Rumšu yra ruošęs aukštosios matematikos vadovėlių ekonominių specialybių studentams. Žinomas Vilniaus krašto kultūrininkas ir patriotas. Palaidotas Rasų kapinėse.

Prof. Kleopas Grincevičius (1917 06 28–1972 08 23). Pirmasis pokario metų Fizikos-matematikos fakulteto pirmosios matematikų laidos absolventas. Prof. K. Grincevičius laikomas Lietuvos geometrų mokyklos kūrėju. Paskelbė per 30 mokslo darbų, už kuriuos 1970 m. jam paskirta Respublikinė premija. Palaidotas Antakalnio kapinėse. Lietuvos matematikai ant profesoriaus kapo pastatė paminklą. Paminklo statymo organizatorius H. Jasiūnas. Skulptorius A. Ambraziūnas.

Doc. Zigmantas Juškys (1925 12 18–1979 02 09). Gimė Naujininkų kaime Jurbarko rajone. 1960 m. baigė Vilniaus pedagoginį institutą. 1965 m. apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją „Tikimybinių metodų taikymas adityviųjų funkcijų, apibrėžtų sutvarkytuose pusgrupiuose su reguliarium normavimu, teorijoje“. Parašė vadovėlių „Tikimybių teorijos ir matematinės statistikos pagrindai“ (1967, 1971). Palaidotas Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Vytautas Baronas (1957 10 07–1983 06 19). Gimė Kaune tarnautojų šeimoje. 1964–1975 m. mokėsi Kauno 18-oje vid. mokykloje. 1980 m. su pagyrimu baigė Vilniaus universiteto Matematikos fakultetą. 1981 m. priimtas į VU aspirantūrą. Žuvo autoavarijoje. Palaidotas Kauno Romainių kapinėse.

Doc. Petras Rumšas (1921 11 02–1987 02 23). Gimė Paulaičių kaime Švėkšnos valsčiuje 13 vaikų šeimoje. 1940 m. baigė Švėkšnos gimnaziją. Studijavo VDU Statybos fakultete. 1945–1946 m. buvo sovietiniame kalėjime ir lageryje. 1949–1954 m. studijavo Vilniaus universiteto Fizikos-matematikos fakultete. Dirbo Geometrijos ir Matematinės analizės katedrose. P. Rumšas pirmasis nuosekliai tyrinėjo lietuviškųjų matematikos vadovėlių istoriją ir matematikos terminiją. Bibliografiniame sąrašė 130 darbų. P. Rumšui nėra lygių, leidžiant matematinę literatūrą mokykloms. Palaidotas Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Doc. Borisas Voronkovas (1911 02 23–1987 05 06). Gimė Kaune tarnautojų šeimoje. 1938 m. baigė VDU Technikos fakultetą. 1949 m. VU apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją „Trijų kūnų problemos žvaigždinis atvejis“. Parašė du teorinės mechanikos vadovėlius ir keletą darbų iš dangaus kūnų mechanikos bei astronomijos. Palaidotas Antakalnio kapinėse.

Doc. Algirdas Miškelevičius (1936 04 23–1990 01 24). Gimė Verbiejų kaime Alytaus rajone. 1959 m. baigė Vilniaus universiteto Fizikos-matematikos fakultetą. 1966 m. apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją „Dirichlė eilučių su kompleksiniais rodikliais konvergavimas“. Parašė pluoštą mokslo bei mokomosios literatūros darbų. Palaidotas Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Prof. Vytautas Paulauskas (1910 05 25–1991 05 07). Gimė Žarėnuose. Baigė Šiaulių gimnaziją. Studijavo matematiką VDU. Tarnavo Lietuvos kariuomenės ryšių daliniuose. Vilniaus universitete dirbo nuo 1940 m. 1950 m. Vilniaus universitete apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją „Liamė funkcijų integralinių lygčių sprendimas eilutėmis“. 1976 m. paskirta Respublikinė premija už vadovėlį „Matematinės fizikos lygtys“. 1964–1970 m. Matematinės analizės katedros vedėjas. Palaidotas Vilniaus Saltoniškių kapinėse.

Prof. Kazimieras Vytenis Kabaila (1929 10 07–1992 01 20). Gimė Šiauliuose Lietuvos kariuomenės savanorio šeimoje. Baigęs Šiaulių berniukų gimnaziją, įstojo į Kauno universitetą studijuoti elektrotechnikos, bet išaiškinus jo kilmę, buvo pašalintas.

1948 m. išstojo į Vilniaus universitetą ir vėl buvo pašalintas. Ir tik 1954 m. baigė matematikos studijas. 1960 m. Vilniaus universitete apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją „Apie interpoliavimą H_p ir E_p klasėse“. Parašė du universitetinius vadovėlius: „Kompleksinio kintamojo funkcijų teorija“ (su P. Rumšu) ir „Matematinė analizė“ (2 dalys). Palaidotas Antakalnio kapinėse.

Doc. Antanas Jonušauskas (1937 03 31–1992 07 25). Gimė Sendvarių kaime Plungės rajone. 1956 m. baigęs Klaipėdos pedagoginę mokyklą studijavo matematiką Vilniaus pedagoginiame institute. 1967 m. apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją „Apie invariantiškas Finslerio metrikas homogeninėse erdvėse“. Mokslinių tyrimų kryptis buvo topologija ir funkcinė analizė. Palaidotas Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Doc. Mindaugas Maknys (1944 08 10–1992 07 25). 1968 m. su pagyrimu baigė Vilniaus universiteto Matematikos ir mechanikos fakultetą. 1975 m. apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją „Menamojo kvadratinio skaičių kūno pirminių skaičių pasiskirstymas“. Dėstė algebrą, skaičių teoriją, specialiuosius kursus. Žuvo prie savo namo statybos. Palaidotas Kauno Jonučių kapinėse.

Jonas Averka (1954 05 27–1992 08 05). Vilniaus universiteto Taikomosios matematikos katedros asistentas. Žuvo autokatastrofoje. Palaidotas Rokiškio r. Juodupės kapinėse.

Doc. Jonas Jusas (1943 07 05–1992 12 04). Gimė Punios kaime Alytaus rajone. 1966 m. baigė Leningrado universiteto Matematikos-mechanikos fakultetą. 1969–1972 m. studijavo TSRS MA V. Steklovo matematikos instituto aspirantūroje. 1973 m. apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją „Statistiniai homogeniškumo kriterijai“. Dirbo Matematinės analizės ir Taikomosios matematikos katedrose. Palaidotas Vilniaus Karveliškių kapinėse.

Prof. Petras Katilius (1903 04 07–1995 05 15). Gimė Katiliškių kaime Šunskų valsčiuje Marijampolės apskrityje. Kauno universiteto Matematikos-gamtos fakulteto absolventas. 1930 m. birželio 1 d. Haidelberge apgynė daktaro disertaciją „Apie kreivių tinklus ir erdvės dalijimą celėmis“. 1941–1944 m. Vilniaus universiteto Matematikos-gamtos fakulteto dekanas, 1944–1982 m. – Geometrijos katedros vedėjas. 1971 m. už vadovėlius „Analizinė geometrija“, „Diferencialinė geometrija“ ir „Geometrijos pagrindai“ paskirta Respublikinė premija. Palaidotas Antakalnio kapinėse.

Doc. Juozapas Ambrasas (1937 11 05–1996 08 09). Gimė Gasčiūnuose Joniškio rajone. 1960 m. su pagyrimu baigė Vilniaus universiteto Fizikos-matematikos fakultetą. Specializavosi elektroninių skaičiavimo mašinų srityje. J. Ambrasas kompiuterinio mokymo pradininkas universitete. Parengė per 30 informatikos metodikos ir istorijos darbus. Palaidotas Joniškio kapinėse.

Prof. Otonas Edmundas Stanaitis (1905 05 28–1997 05 05). Gimė Gaisrių kaime Sasnavos valsčiuje Marijampolės apskr. 1925 m. baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją, o 1930 m. – VDU Matematikos-gamtos fakultetą. 1931 m. Viurcburgo universitete apgynė daktaro disertaciją „Nelygiaašio elipsoido potencialo ypatingosios kraštinės reikšmės“. 1931–1940 m. dirbo VDU, 1940–1944 m. – Vilniaus universitete. 1944 m. pasitraukė į Vakarų. Gyveno ir mirė JAV. Palaidotas V. Racine.

Genovaitė Lukšaitė Eimaitienė (1917 01 03–1999 03 03). Gimė Radviliškyje tarnautojų šeimoje. 1944–1949 m. studijavo Vilniaus universiteto Fizikos-matematikos fakultete. 40 metų dirbo Vilniaus universitete. Daugelį metų tvarkė matematikų–neakivaizdininkų studijas.

Prof. Aronas Naftalevičius (1921 03 24–1999 07). Gimė Šiauliuose ūkininko šeimoje. 1938 m. baigė žydų realinę gimnaziją Kaune ir įstojo į VDU technikos fakultetą. 1939 m. persikėlė į Matematikos-gamtos fakultetą. 1941 m. prasidėjus karui evakavosi į TSRS gilumą. 1942 m. sausio mėn. buvo mobilizuotas į kariuomenę. 1945 m. spalio mėn. grįžo į Vilniaus universitetą, kurį baigė 1946 m. 1952 m. Maskvos universitete apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją „Meromorfinių funkcijų interpoliavimo klausimai“. Daktaro disertaciją apgynė 1965 m. Maskvos pedagoginiame institute. 1973 m. išvyko į JAV. Ten mirė ir palaidotas.

Prof. Šlioma Strelicas (1923 01 07–1999 09 25). Gimė Kaune mokytojų šeimoje. 1939 m. baigęs žydų gimnaziją studijavo VDU. Prasidėjus karui, evakuotas į Moldovijos Jelnikų rajoną. Nuo 1941 m. rugsėjo 1 d. dėstė matematiką Sibiro vidurinėse mokyklose. 1945 m. su tėvais grįžo į Vilnių. Vilniaus universitetą baigė 1946 m. 1953 m. VU apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją „Apie analizinių funkcijų maksimalius modulius“. Daktaro disertaciją apgynė Leningrado universitete 1967 m. 1973 m. išvyko į Izraelį. Dirbo Haifos universitete. Mirė staiga Berlyne. Palaidotas Haifoje.

Profesorai A. Naftalevičius ir Š. Strelicas laikomi lietuviškosios funkcijų teorijos mokyklos kūrėjais.

Emilija Sniegenaitė Maniušienė (1925 10 20–2003 03 04). Gimė Vajalių kaime Kuktiškių valsčiuje Utenos apskrityje. 1936 m. baigusi Pagilbiškio pradinę mokyklą tarnavo pas ūkininkus. 1945–1953 m. mokėsi Vilniaus darbo jaunimo vidurinėje mokykloje. 1953–1993 m. dirbo Matematikos fakultete. Daugelį metų tvarkė Lietuvos jaunųjų matematikų neakivaizdinės mokyklos raštvedybą. Palaidota Vilniaus Karveliškių kapinėse.

Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys profesorius Vytautas Statulevičius (1929 11 27–2003 11 23). Gimė Bikūnų kaime Antalieptės valsčiuje Zarasų apskrityje. Pradžios mokslus ėjo Dubuliškio pradinėje mokykloje. 1945–1946 m. mokėsi Antalieptės žemės ūkio mokykloje. 1946 m. Tauragnų progimnazijoje eksternu išlaikė 4 klasių baigiamuosius egzaminus. 1947–1949 m. mokėsi Vilniaus universiteto Parenjamiuosiose kursuose. 1949 m. buvo priimtas į Kauno politechnikos institutą, bet netrūkus buvo pašalintas, nes tėvai pasipriešino kolektyvizacijai. 1949–1954 m. studijavo matematiką Vilniaus universitete. 1959 m. Leningrado universitete apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją „Nehomogeninių Markovo grandinių lokalinės ribinės teoremos“. Daktaro disertaciją apgynė 1967 m. Vilniuje. Prof. V. Statulevičius yra mokslininko asmenybė, nepaprastai daug nusipelnusi Lietuvos matematikų mokyklos suklestėjimui, mokslinių ryšių su užsienio matematikais vystymui. Palaidotas Antakalnio kapinėse.

Antanas Burkauskas (1953 05 11–2003 11 24). Gimė Vilniuje tarnautojų šeimoje. 1976 m. su pagyrimu baigė Matematikos mechanikos fakultetą. Dirbo Skaičiavimo matematikos, Taikomosios matematikos ir Matematinės analizės katedrose. 1978–1983 m. studijavo Budapešto technikos universiteto aspirantūroje. 1984 m. apgynė f.-m. m. kandidato disertaciją. Palaidotas Molėtų r. Giedraičių kapinėse.

Literatūra

1. З. Жемайтис, Физико-математические науки в Старом Вильнюсском университете (1579–1832), *Liet. matem. rink.*, 2(2), 289–317 (1962).

2. З. Жемайтис, Профессор Вильнюсского университета З. Ревковский (1807–1893) и математическое исследование производственных процессов, *Liet. matem. rink.*, 3(1), 289–314 (1963).
3. З. Жемайтис, Выдающийся профессор математики Старого Вильнюсского университета Франциск Норвайша (1742–1819), *Liet. matem. rink.*, 4(2), 261–290 (1964).
4. *Zigmas Žemaitis, Mokslas, Vilnius* (1979).
5. Б. Хмелевский, *Математическое образование в Старой Вильнюсской академии и Главной Литовской школе*, Диссертация на соискание ученой степени кандидата физико-математических наук, Вильнюс (1967).
6. Э. Гечаускас, Зачинатели распространения идей высшей математики в Литве в XVIII веке, *Liet. matem. rink.*, 11(2), 448 (1971).
7. Э. Гечаускас, Преподавание математики в Вильнюсском университете до 1650 года, *Liet. matem. rink.*, 12(2), 194–195 (1972).
8. Э. Гечаускас, Математика в Вильнюсском университете до 1832 г., *Liet. matem. rink.*, 19(2), 5–11 (1979).
9. В. Паулаускас, Математика в Вильнюсском университете имени Стефана Батория (1919–1939), *Liet. matem. rink.*, 20(3), 13–17 (1980).
10. Lietuvos matematikų muziejus: bylos A.1, 1B.7-6B.7, 1G.5, 2G.5, J.8, 1K.16, 2K.16, 1K.26-11K2.6, 1M.10-3M.10, 4M.10', M.11, 1M.23-4M.23, N.1, 1P.6-14.P6, R.16, 1R.17-5R.17, 1S.11, 2S.11, 1S.12-3S.12, 1S.15-3S.15, 1Ž.2-18Ž.2, 1Ž.3-4Ž.3.
11. Vilniaus universiteto archyvas: F. R-856, bylos A-660, A-4565, K-3771, K-4709, K-4877, K-6238, K-6350, K-7990, K-9233, K-7958, K-9641.
12. V. Girininkienė, A. Paulauskas, *Rasos, Mintis, Vilnius* (1988).
13. V. Girininkienė, A. Paulauskas, *Vilniaus Bernardinų kapinės*, Mintis, Vilnius (1994).
14. *Vilniaus universiteto istorija, 1579–1803*, Mokslas, Vilnius (1976).
15. *Vilniaus universiteto istorija, 1803–1940*, Mokslas, Vilnius (1977).
16. *Vilniaus universiteto istorija, 1940–1979*, Mokslas, Vilnius (1979).

SUMMARY

H. Jasiūnas, V. Verikaitė. In Memoriam the mathematicians of Vilnius University

Mathematicians of old Vilnius University, whose tombs are known to us, have been mentioned in this paper. Those mathematicians deceased more recently, as well as contemporary ones, are honored for their contributions to the mathematical sciences in hopes of nurturing a younger generation of mathematicians.

Keywords: University, faculty, professor, associate professor, mathematician, cemetery.